

Plovstrup.

Af H. Jessen Hansen.

(Fortsættelse)

Den største Parcel af det gamle Nr. 3, det nuværende Matr. Nr. 6, fik min Farfaders Fader Skøde paa i 1807, efter tidligere at have været Ejer af Matr. Nr. 8. Han hed Hans Henrich Hansen, var født i Gram og var Hjuler af Profession. Hans »Hjulstokke«, to store Bukke af Egetræ, fandtes endnu i min Barndom hjemme, ligesom vistnok en hel Del af det øvrige Værktøj, der var i Huggehuset, stammede fra hans Tid. Ja, jeg tænker, det er hans Høvlebænk, der endnu staar derhjemme.

Hans Kone var Ane Marie Mortensdatter, der døde den 12. Marts 1838. Ved hendes Begravelse den 21. Marts oplæstes, som det i hine Tider og længe efter var Skik, selv mindes jeg dog ikke at have oplevet det, fra Prækestolen nedenstaaende »Personalialia«, eller som det ogsaa kaldtes »Testimonium«:

»De, som vandre rettelig for Gud, skulle gaa ind med Fred og hvile sig i deres Kamre.

Saaledes har den Algode nu beredet Hvile for den gudfrygtige og bedagede Medsøster Ane Marie Mortensdatter af Plougstrup som Børn, Slægt og Venner idag byde det sidste taknemmelige Farvel! hvilket hun som trofast og stræbsom Hustru og god Moder med Rette har fortjent. Født den 6. Oktober 1766 af christl. Forældre: Gaardm. Morten Hansen og Hustru Gunder Mortensdatter i Plougstrup, var hun dem en lige saa tro Datter og kærlig Deltager i Vee og Vel, som de havde sørget for hendes

christelige Daab og gudfrygtige Opdragelse. Straks efter hendes Confirmation maatte hun forlade Fædrenehjemmet og søge Brød og Lykke blandt Fremmede. Det erindres, at blandt hendes Tjenestear tjente hun i 7 Aar paa et Sted i Gabel og 2½ Aar i Kastrup i det Slesvigske. Endelig kom hun her til Sognet igen, af hvilken Menighed hun stedse har været et værdigt Medlem. Hun indtraadte 28 Aar gl. i den hellige Ægtestand i Aaret 1794 med daværende Ungkarl Hans Henrik Hansen fra Gramby, med ham blev hun en lykkelig Moder til 7 Børn, nemlig 3 Sønner og 4 Døtre. Af disse modtager hende allerede nu i det himmelske Hjem 1 Søn og 2 Døtre tilligemed hendes elskede Mand. Som tro og kærlig Ægtemage delte hun saa kærlig Sorgens som Glædens Dage med ham i nogle og 30 Aar, indtil Døden 1829 udfriede ham fra Tidens tunge Lidelser. — Faa Aar efter deres Ægteforening kom hendes Mand i Militærtjeneste, og i henved 18 Aar var hun paa Tanken og faa Besøg nær forladt af ham og med saaret Hjerte stod nu enlig blandt deres smaa, uopdragne Unge. Men som gudfrygtig Ægtemage og Moder sørgede og arbejdede hun for dem, hvad hendes svage Kræfter formaaede og opdrog dem ved Undervisning og gode Exempler til Dyd og Gudsfrygt. Takkende velsigner derfor de efterlevende skønsomme Børn den gode gamle Moder i sin Grav, ligesom de tilstedeværende, især Sønnen og Svigerdatteren, hvis Pligt det var at forsørge hende, heller ikke forglemte hende i Alderdommens skrøbelige Dage, men ved rosværdig Omhu og Pleje glædede hende og gjorde hendes sidste Afskedstime saa let og rolig. Hvilken Trøst for disse sørgende Efterladte: Himlens Velsignelse nedbedes over dem alle! Den vil følge, lønne og lyksaliggøre dem, om ikke med jordisk saa dog med himmelsk Rigdom. Vor bedagede Medsøster var ogsaa indtil hendes sidste høje Alders Svaghed en tro Opfylder af det guddommelige Bud: »I dit Ansigts Sved skal du æde dit Brød«. Hun sparte ingen Flid og Umage, hun plejede omhyggeligt sine Børnebørn og gjorde alt muligt for, at den Forsørgelse hendes Søn og Svigerdatter ydede hende, ej blev dem til Byrde, deres Tilfredshed og Velgaaende var hendes inderlige Ønske og blev hendes Møjes Frugt.

Men hun var og sin Gud og sine Pligter tro; tænkende paa sin Skaber fra Ungdommen af var i Modgang og Medgang Jesu blide Lære hendes huldeste Vejleder, og i huslig Andagt som i Herrens Tempel søgte hun saa gerne og fandt stedse Trøst og Styrke af Guds Ord. Endog den sidste Dag hun levede bestyrkedes hendes Tro, Haab og Kærlighed til Forløseren ved at mod-

tage Alterens Sakramente. Saaledes nærrede hun i Korset tro og stille den inderligste Tillid til den Gud og Fader, der stedse var hendes Leder og Alderdoms Husvaler, og overvandt ved ham alle Livets Sorger og Genvordigheder og med sand christelig Taalmod stred og led hendes sidste korte saa lette og salige Dødsstund, da Alderdoms Svaghed om Aftenen Mandag den 12. d. M. udslukte hendes Livs Lys og hendes forløste Aand oversattes fra Tidens Fare, Nød og Strid til Evighedens salige Glæder, efter at have levet her paa Jorden i 71 Aar 5 Md. 6 Dage. Hendes efterlevende tro Forsørgere, Søn og Svigerdatter, takke hjerteligen alle de ærede Venner og Paarørende, som i Dag have bevist den nu hos Gud salige Moder og Olding den sidste Ære og Tjeneste og ledsaget hendes forkrænkelige Støv til Gravens fredelige Hvile.

I Hans Henriks Sessionsbevis staar, at han har været Soldat i 8 Aar, men der er ingen Tvivl om, at han har været det i 18.

De 10 Aar maa da hidrøre fra senere Indkaldelser, som der kan have været Grunde nok til i hine Tider. Bedstemoder vidste da ogsaa at fortælle om, hvor trange Tiderne havde været: Ploven havde hængt paa Husenden i 7 Aar uden at blive brugt! Og Naboen, Mads Hermansen, havde engang i den Tid sagt til Oldemoder: »Do maa misæl heller sæl' mæ æ Plov, An' Mari!« hvilket hun betragtede som en Haan og aldrig tilgav ham. »Vi kaam jo da til o plov igjen«, sagde hun.

Hans Henrik døde 23. Juli 1828 i en Alder af 56 Aar. Datteren Gunder (i Kirkebogen staar Gundel) blev døbt 6. Feb. 1801 og blev gift med Mads Elbæk paa Sønderager i Føvling Sogn og døde barnløs i Slutningen af 60erne. Sønnen Morten blev gift med Anne Ebbesdatter fra Hovborg og boede en Tid i det sydøstligste Hus i Jernvedlund, men flyttede senere til Lovrup. Han var en ivrig Fisker og forstod bl. a. at knytte Fiskegarn.

Sønnen Hans Jessen Hansen giftede sig 1828 med Mette Katrine Ebbesdatter, født Natten mellem Skær-

torsdag og Langfredag 1807 og Søster til Mortens Kone. Han overtog Gaarden ved sin Faders Død. De fik 9 Børn, der alle overlevede dem: Ane Marie, f. 1829, Hans Henrich, f. 1. Okt. 1830, Ebbe 1833, Maren 1835, Kirsten 1837, Ane 1839, Andreas Brandt 1841, Karoline 1843 og Gunder Katrine 1845. Men Kaarene var kun smaa, maaske nok til Dels som en Følge af, at Hans Jessen næppe var nogen dygtig Landmand, han holdt mest af at sysle i Huggehuset, der var vel forsynet med Værktøj fra hans Faders Tid. Denne Lyst til Haandværkssyssel var det formodentlig, der fik ham til at paatage sig forskellige Entrepriser, bl. a. med at opføre Kontrollørboliger for Toldvæsenet. En af dem laa i Nærheden af Ris-høj, men af den har der ikke været synlige Spor, mens jeg kan huske. En anden, som saa vidt jeg ved staar endnu, ligger ved Kanalen under Jernvedlund Banke, og ejedes i min Barndom af Jørgen Poulsen.

Til disse Byggeforetagender brændte han selv med Familie Stenene, og jeg mindes endnu Sporene af Teglovne et Par Steder i Marken, den ene lige tæt syd for Gaarden, der hvor nu Flagstangen staar. Sten med hans indbrændte Forbogstaver fandtes i mange af Egens Huse. Men trods dette var Fortjenesten vistnok ringe, hvis der ikke ligefrem blev Tab. Bedstemoder har fortalt om, hvorledes de, da det kneb med af faa en af disse Bygninger færdig og afleveret i rette Tid, sendte Fader og hans ældre Søster til Foldingbro, hvor den antagende Myndighed boede, med en Hare til ham; men han erklærede, at »han tog ikke imod Smørepenge« til Børnenes og især Fasters store For-tvivlelse; for nu maatte de tage Haren med tilbage igen, og hun var da saa træt, at hun vidste aldrig, hvordan de skulde komme hjem med den.

At den gamle Hans Jessen ikke var nogen ivrig

Landmand fremgaar ogsaa af, hvad Fader fortalte, at da han var 11 Aar gammel, blev han sendt ud at pløje med en Stud og en Hest spændt for Ploven, Bedstefader gik med ham ud og viste ham, hvorledes Ploven skulde gaa, men overlod ham saa til sig selv, og fra den Dag blev der ikke pløjet en Fure paa Gaardens Mark af andre end Fader, indtil han efter at han selv havde overtaget den, fik Karle i sin Tjeneste, som kunde pløje. Dette er Faders egne Ord, men de kan dog ikke tages aldeles bogstavelig, da han i hvert Fald var borte et Aars Tid som Soldat og desuden et Par Vintre som Vinterlærer i Højrup i Sønderjylland, og i den Tid maa der jo være pløjet af andre. — Desuden var der Uheld i Besætningen; der døde flere værdifulde Køer og Heste, og Kreaturforsikring kendte man jo ikke noget til i den Tid. Da de en Gang skulde køre til Ribe, styrtede pludselig den ene af Hestene, et smukt, rødblommet Dyr, om paa Landevejen og var død paa Stedet. Dette bragte en Nabo, der var kørende med, til at udbryde: »Hufor haar do da ow saa'en gue Hæst', Hans Jesen?« Hvortil denne blot svarede: »Hufor mister Maren Svennings (en Aftægtskone i Byen) ingen?« »Nej, for hun haar jo ingen«, svarede Naboen noget forbløffet.

Var Bedstefader saaledes næppe nogen Dygtighed, saa er der ingen Tvivl om, at hans Hustru, Mette Katrine, var en dygtig Kone. Hun døde 1877 som Aftægtskone paa Gaarden, og til hende knytter en stor Del af mine bedste Barndomsminder sig. Hun var en overordentlig livlig gammel Kone, trods sine daarlige Ben, og hun havde utvivlsomt været meget smuk i sine unge Dage og ogsaa holdt af at more sig. »A plejet missæl et o sed o tør Maalt i en Liegstow i mi ung' Daw«, sagde hun engang, og i hendes

»ung' Daw'« stilledes der betydelig større Fordringer til Folks Kræfter i Arbejdet, end der gør nu om Stunder. Hun tjente som Bryggers eller Brændpige paa Tanderup, og »de wor en stræng Plads, for vi brænd ti Skip o bagt ti Skip ad e Gaang.« Det kunde nok tage en ikke tyveaarig Piges Kræfter i Brug, og mer end tyve Aar kan hun ikke have været, da hun kom til Plovstrup som enogtyveaarig. Et endnu eksisterende Fotografi fra hendes sidste Aar viser, at hun havde bevaret Skønheden, som hun havde bevaret Livligheden op i de gamle Dage.

De afstod Gaarden 1858 til deres ældste Søn Hans Henrik Hansen for selv at gaa paa Aftægt. Hans Jessen døde allerede samme Aar, men Mette Katrine overlevede ham i henved 19 Aar og døde først Vinteren 1877.

Trods de smaa Kaar har Hans Jessen og Mette Katrine aabenbart sørget for, at Børnene fik den Skolegang, de kunde faa. Hans Jessen var selv ingen daarlig Skribent, hvad et endnu bevaret Brev vidner om. Mette Katrine kunde derimod ikke skrive, men vel læse Skrift. Og der er slet ikke lært saa daarligt i den Tids Skole, derom vidner de Skrive- og Zifferbøger som baade Fader og Moder havde gemt fra deres Skoletid, ligesom ogsaa et Brev, Moder skrev til Fader, medens han var indkaldt i 1864, og som endnu er i min Besiddelse, heller ikke vilde gøre nogen Nutidskvinde Skam, selv om Skriften vidner om, at Haanden ikke har været meget øvet. Paa Fader især var Skolegangen ikke spildt, han havde en boglig Kundskab, som var langt over Gennemsnittet af hans jævnaldrende samtidige Bønderfolks, og han maa paa egen Haand have skaffet sig en Del.

At han var bedre »lært« end de fleste viste sig ogsaa derved, at han som 16-aarig blev antaget som

Vinterlærer i Nabobyen Tobøl. En af hans tidligere Elever i Tobøl har tit fortalt om, at han var en streng Lærer, men at de lærte godt hos ham.

I 1858 blev han ogsaa Vinterlærer i sin Fødeby og var det, indtil hans Indkaldelse i 1864 gjorde Ende derpaa.

Gaarden overtog han som nævnt 1858, og samme Aar den 28. Januar blev han viet til Jensine Pedersen Hjorth, Sønneatterdatter af det gamle Korts Herman Madsen. Hun døde allerede den 26. April 1870, kun 39 Aar gammel, efter at have været meget svagelig i flere Aar, og lod ham tilbage som Enkemand med 4 Børn: Hans Jessen, Johanne Kjestine (Gaardens nuværende Husmoder), Peder Jensen og Mette Kathrine. Den 14. November 1872 giftede han sig paany med Ane Else Lauridsen fra Sønderhede i Hostrup Sogn, men dette Ægteskab blev barnløst. Han afstod Gaarden i 1898 efter at have været Ejer af den i omtrent 40 Aar og døde den 13. December 1899. Hans anden Hustru, der var 14 Aar yngre end ham, overlevede ham kun i et Par Aar.

Indkaldelsen i 1864 blev ikke af lang Varighed. Han blev syg, da han kom til København, blev kasseret og kom syg hjem. Jeg husker baade hans Afrejse og hans Hjemkomst, uden at jeg naturligvis den Gang vidste, hvad enten det ene eller det andet betød. Jeg var jo ikke 3½ Aar gammel. En Vinteraften, kan jeg huske, tog Fader Brødet og gav sig til at skære en uhyre stor Stabel Mellemmader. Jeg saa til i nogen Tid i tavs Forundring; for ellers var det jo altid Moder, der skar Mellemmader. Tilsidst følte jeg mig sulten ved at se paa det og bad, om ikke jeg maatte faa en af Mellemmaderne. Jeg synes endnu, jeg kan se det sørgmodige Smil, hvormed Fader sagde nej og bad mig bede Moder om en Mellemmad. Om hans

Fraværelse mindes jeg kun, at jeg om Natten sov alene i den ene af de to Alkovesenge i »e lille Døns«, medens Moder og min to Aar yngre Broder Peder, som forøvrigt døde kort efter, laa i den anden. Men om Morgen fik jeg Lov at kravle om til dem. Saa var det, da jeg en Morgen kom som sædvanligt, at der laa en Mand i Sengen. Jeg mindes ikke, at jeg blev glad derved, men jeg vidste, hvem det var, skønt hverken Fader eller Moder kunde faa mig til at sige det. Saa sagde Moder imidlertid, at naar jeg vilde ligge rolig, maatte jeg faa Lov at blive, for Fader var syg.

Det var han, og han blev ved at være svagelig i mange Aar. Dette forhindrede dog ikke, at han under Krigen igen undertiden var borte fra Hjemmet. Skønt der ikke var Indkvartering i Plovstrup af Fjender, saa slap Byen ikke derfor fri for at mærke Krigens Byrder, som blandt andet viste sig i de fjendtlige Requisitioner af Ægtekørsler. Jeg har svage Minder om, at Fader var borte i den Anledning. Og selv omtalte han siden lejlighedsvis disse Kørsler med ikke liden Bitterhed. I et Ordskifte, vi engang havde om den almindelige Valgret, hvor jeg vilde hævde, at denne burde være uafhængig af om man ejede lidt eller meget, udtalte han, at det var ikke derpaa det kom an, for naar der stilledes Krav til Befolkningen, saa var det altid til de besiddende, man henvendte sig; for dem kunde man tvinge ved at paaføre dem materielle Tab, det kunde man ikke ved de andre. Det saa han i 64, da var der næsten ingen Ende paa de Byrder, man lagde paa Gaardmændene med Hensyn til Kørsler, og de var nødt til at køre selv, for hverken Husmænd eller Tjenestekarle var til at bevæge dertil, selvom man tilbød dem nok saa rigelig en Betaling.

Denne Erfaring var det, der gjorde ham til en Tilhænger af den privilegerede Valgret.

Fra Krigen husker jeg, at jeg havde hørt, at der hver Morgen kom en Trop Fjender marcherende gennem Byen med »e Søndervej« vest paa; jeg bad da Bedstemoder, hos hvem jeg sov, om endelig at kalde paa mig en Morgen, saa jeg kunde faa dem at se, og det gjorde hun. Vi sad oppe paa den gamle Teglovn syd for Gaarden og saa dem marchere forbi i sluttet Trop med en Mand, som jeg syntes havde en Fjerbusk i Hatten, i Spidsen. Lidt senere, formodentlig under den midlertidige Grænseordning, laa der en dansk og en tysk Gendarm i Kvarter i Byens østligste Gaard. De kom en Dag for at spille Kort med Fader, og jeg lagde da Mærke til, at Danskeren spændte sin Ryttersabel af og stillede den hen i en Krog, mens Tyskeren beholdt sin paa. Jeg tænkte paa, om det mon var, fordi han troede, at vi vilde gøre ham noget, hvis han ikke havde sit Vaaben ved Haanden.

Til Trods for Faders daarlige Helbred blev han den 22. Decbr. 1864 valgt til Medlem af Sogneforstanderskabet med 23 af 26 afgivne Stemmer. Ved det foregaaende Valg af Forstanderskabets mindre Halvdelen i December 1858 havde han ogsaa været opstillet, men kun faaet 7 Stemmer. At Stemmetallet nu blev saa stort, skyldes bl. a. følgende Omstændighed: Efter Fredsslutningen blev der udskrevet en Krigsskat, som skulde lignedes paa Befolkningen af de kommunale Mynigheder, paa Landet Sogneforstanderskaberne. Det daværende Forstanderskab i Jernved Sogn havde ladet sig forlyde med, at det ikke var i Stand til at gøre denne Ligning. Da det var kommet Fader for Øre, havde han udtalt, at den Ligning kunde han nok gøre, og nu tog man ham altsaa paa Ordet. Kort efter at dette Valg havde fundet Sted, opfordrede man ham

til at forsøge paa, om ikke der kunde blive Enighed om at købe Kirken med tilhørende Konge- og Kirke-tiende. Det havde der, sagde Fader, været Tale om, saa længe han kunde huske, men det eneste Folk var enige om i denne Sag var, at derom kunde de ikke blive enige. Grunden var den, at man i en Del af Sognet, nok især den østlige havde afløst Tienden i Tide med en fast aarlig Ydelse, medens man i den øvrige Del enten havde ventet for længe med at faa Afløsningen bragt i Stand eller slet ikke havde faaet det, saa man ydede Tienden in natura. Jeg husker ikke mere, hvilken af Delene der var Tilfældet, men det gør i denne Sammenhæng lige meget. Resultatet var nemlig, at Tiendeydelsen ikke stod i samme Forhold til Hartkornet paa Sognets forskellige Ejendomme. Det var heri Vanskeligheden laa. De, der svarede den store Tiende, vilde nemlig have Betalingen udredet i Forhold til Hartkornet, og de, der svarede den lille Tiende, vilde betale efter denne.

Fader foreslog da at gaa en Mellemsvej. Han foreslog, at man skulde enes om at udrede Købesummen i Forhold til den Tiende, man ydede, men naar denne Købesum i Løbet af 28 Aar var udbetalt, skulde man henstille til Ministeriets Afgørelse, at de fremtidige Udgifter til Kirkens Vedligeholdelse skulde udlignes paa Hartkornet. Ved saaledes at give begge Parter Mulighed for til sidst at faa Sagen ordnet efter sit Hoved, haabede han at faa den til at glide. Og det lykkedes, dog ikke uden adskilligt Besvær. Til sidst var man enige paa 4 Mand nær, ved et Møde vedtog man da at »købe« Kirken alligevel. De fire fortrød imidlertid hurtigt, da de saa det var Alvor, og allerede Dagen efter Mødet kom en af dem til Fader og sagde, at de havde fortrudt deres Stilling, og nu vilde de gerne være med. Dertil svarede Fader imidlertid

— lidt ondskabsfuldt — at det kunde han jo ikke give Lov til. De maatte gaa rundt og spørge de andre Sognemænd, om de vilde have dem med. Den anden indrømmede, at det kunde gerne være, at de havde fortjent at blive sendt ud paa en saadan Tiggergang, men hvis Fader vilde, kunde han sikkert skaane dem derfor. Fader optog dem da paa Listen af Købere, som nu omfattede alle Sognets Tiendeydere, og Kirken blev »købt«.

Fader betragtede altid selv dette som den største Tjeneste, han havde gjort Sognet. Men det var ikke den eneste. Der skete i de Aar næppe noget af mere almen Betydning i Sognet, uden han havde en Finger med i Spillet, og for det meste var han ogsaa den drivende Kraft, ligesom han hyppigt udførte allehaande Skriverier, Affattelse af juridiske Dokumenter og sligt for Folk, altsammen selvfølgelig uden Betaling. Da Valgperioden var udløbet, opfordrede man ham til at lade sig vælge paany. Han stillede imidlertid som Betingelse, at man skulde vælge et Medlem mere i Plovstrup. Det gik man ind paa, og 17. Decbr. 1870 valgtes han med 27 af 28 afgivne Stemmer.

Imidlertid blev Utilfredsheden med Sognets Præst, Pastor Raa, saa almindelig, at man vilde se at blive af med ham. Bevægelsen udgik ikke fra Fader, og han vilde først ikke tage aktiv Del deri. Hvorfor ved jeg ikke rigtig; thi han satte ingen Pris paa Pastor Raa. Og den Grund, jeg har hørt ham give, at han vilde ikke, at det skulde se ud, som om han vilde hævne sig, fordi Præsten ikke havde sagt den sædvanlige Formular ved Moders Begravelse, hvor han ved en eller anden Distraktion kom til at løbe noget rundt i det, synes mig ikke helt fyldestgørende. Dog maatte han love, at naar man havde faaet en Ansøgning om at blive af med Præsten skrevet hos en Jurist, saa

skulde han læse den og sige, om den duede. Man fik Ansøgningen skrevet hos en Prokurator i Ribe, men Fader sagde straks, at det gik ikke, da den kun gik ud paa, at man bad Ministeriet om, at Præsten maatte blive forflyttet; thi saa vilde Ministeriet uden Tvivl svare, at naar Befolkningen i Jærnved fandt Pastor Raa god nok til andre, maatte den ogsaa selv kunne bruge ham, og følgelig vilde de komme til at beholde ham. Ja, hvad skulde der da staa? spurgte man. Naturligvis skal der staa, var Svaret, at man af de anførte Grunde beder om, »at Pastor Raa maa blive afskediget og os en anden Præst beskikket«. Det kunde man indse Rigtigheden af, men saa maatte Fader alligevel skrive Ansøgningen, som ogsaa førte til det ønskede Resultat.

Om Faders og Pastor Raas indbyrdes Forhold kan iøvrigt fortælles, at Præsten engang sagde til min Fæster Kjesten, der tjente ham som Kokkepige i flere Aar: »Deres lille Broder dernede i Plovstrup han er mig sku altid paa Nakken«. Engang spurgte han Fader: »Hvem har været Mester for at kline mig de 30 Rigsdaler paa i Formueskat? Det har vel P. Mortensen (Sognefogden), den Rad?« Da Fader svarede: »Nej, de haar a saamænd«, udbrød Præsten: »Det vil jeg sku tro! Det vil jeg sku tro!« Ikke desto mindre havde Fader vundet hans Tillid. En Gang bad Præsten saaledes Fader om at købe sig et Par Heste, hvad Fader dog ikke vilde, fordi han ikke var nogen Hestekender. Og da Præsten havde faaet en Skrivelse fra de overordnede Myndigheder med Opfordring til at søge sin Afsked, saa bad han Fader komme og læse denne og sige sin Mening derom. Det gjorde Fader, som han sagde, lige saa meget af Nysgerrighed, fordi han gad vide, hvorledes en saadan Skrivelse saa ud, som for at tjene Præsten. Men

Fader kunde ikke sige andet, da han havde læst Brevet, end at det betød, at hvis Præsten ikke søgte sin Afsked, saa fik han den alligevel, og det var jo da endelig ogsaa det, som Pastor Raa selv havde faaet ud af det, men han havde vel haabet, at Fader kunde have fundet en mildere Fortolkning.

Pastor Raa selv husker jeg som en lille, krumbøjet, sortklædt Mand, der gerne gik med Overfrakken over Armen, og saaledes saa jeg ham paa Gaden her i København sidst i Firserne. Det fortaltes, at han ikke lavede sine Prækener selv, men fik dem leverede fra et Kontor i København, hvilket bestyrkedes ved, at man ved Præstegaardens Brand kort før hans Afskedigelse fandt en hel Bunke Prækenopskrifter, der ikke var skrevne med hans Haand. En Gang da man ventede Biskoppen paa Visitats — han kom ogsaa — udtalte Præsten, at Biskoppen kunde for ham komme, naar han vilde, han havde sin Præken færdig paa lige Slutningen nær. Og Fader sagde, at det var utvivlsomt rigtigt, for han kunde i Kirken godt høre, da denne Slutning kom.

Da der i Halvfjerdserne blev Tale om Anlægget af Vandingskanalen langs Kongeaaen, holdt Fader sig tilbage saa meget som muligt for at undgaa at blive Leder. Alligevel kom han til at trække Læsset. Hans Tilbageholdenhed hjalp ham ikke; han blev valgt ind i Bestyrelsen, og denne valgte ham atter til sin Formand. Da et andet Bestyrelsesmedlem slap for det tiltænkte Hverv, vilde Fader ogsaa have været fri; men det var der ikke Tale om, hvorimod man gik ind paa at yde ham en passende Betaling for Arbejdet, for, som Hedeselskabets ledende Ingeniør Brønsted sagde: »naar der er saa faa, som duer, maa man holde paa dem, man har«. Betalingen blev siden fastsat til 600 Kr., hvilket vistnok maa siges at være saare

billigt, da Arbejdet med Anlægget varede i over halvandet Aar, og mindst Halvdelen af Faders Tid gik med. Naar man dertil betænker, at Fader havde hele Regnskabet baade Indkasseringen og Udbetalingen af i hvert Fald over 50,000 Kr., saa vil man indrømme, at nutildags fik man ikke ret mange til at bære et saadant Ansvar og gøre et saadant Arbejde for den Pris, som Fader iøvrigt ogsaa fandt for ringe, men dog tog imod. Men det var den eneste Gang, han fik Betaling for, hvad han ydede af den Art.

Dette Kanalanlæg blev saa den anden større Indsats i Egnens Liv, Fader kom til at gøre. Og dermed var hans offentlige Virksomhed i det væsentlige forbi. Han havde i det hele ingen Lyst til den Art Virksomhed, gjorde det kun, fordi det forlangtes af ham. Da hans anden Valgperiode som Medlem af Sogneraadet var udløbet, nægtede han at tage mod Genvalg og beholdt af offentlige Hverv, saavidt jeg ved, kun det at være Medlem af Bestyrelsen for den »frie Fattigkasse« og at være »Forligsmægler i Tyendesager«, hvad han vedblev at være til sin Død.

Uden for det egentlige Landbrug var der et andet Omraade, hvor hans Interesse altid var vaagen, og det var Husfliden. Han forarbejdede selv saa at sige alt, hvad der brugtes i Gaarden af Trætøj og Træredskaber, Skovl og Leskafter. River, Tøjrpæle o. l. Og de af ham fremstillede Ting stod i Reglen langt over, hvad der i de Tider almindelig kunde købes, baade i Lethed, Skønhed og Soliditet, thi alle disse tre forstod han paa en sjælden Maade at faa forenede. Jeg mindes en Gang, da Per Smed fra Jernved, som baade var Smed og Gaardmand og Medlem af Sogneraadet samtidig med Fader, besøgte os og saa nogle af Faders Frembringelser og sagde: »A ka godt li' o sie saanen nowed, som en ka sie, te der er

tændt ve«. Af den Slags Arbejder havde Fader en særlig Fornøjelse. Jeg er tilbøjelig til at tro, at han havde mere Glæde af nogle Læne og Gyngestole, han paa sine ældre Aar lavede af Tjørneved af en gammel Kæmpetjørn fra Kærgaards Skov, end af hvad han havde udrettet i det offentlige Liv. I hvert Fald var han ubetinget mere stolt deraf. Men forøvrigt havde han altid sin Glæde i sit Arbejde. Kan han maaske ikke siges at have været nogen Foregangsmand som Landmand, saa var han i hvert Fald altid fuldt paa Højde med Tiden. Han søgte længe forgæves efter Mergel paa sin egen Mark, og stor var hans Glæde, da han endelig fandt den. »Det wor jo snaar, som en vild et haa et, nær aald ander haad' et«, sagde han.

Han kunde udføre alle en Bondes Gøremaal til Fuldkommenhed, undtagen malke. Det kunde han ikke lære, sagde han. Det hang vel sammen med, at det havde han egentlig aldrig haft Grund til at give sig af med. Det besørgede jo altid Kvindfolkene. Han styrede en Plov og brugte en Le som en Mester, og han vidste, hvordan et Redskab skulde være for at arbejde godt. Han vilde have sin Plov gjort i Stand efter sit eget Hoved og ikke efter Smedens, hvis Mening ikke altid stemmede med hans. Med Hensyn til at bruge en Le var det noget af en Selvfølge, at man i hans Slægt skulde være Mestre i den Kunst, der i Virkeligheden tillige betragtedes paa samme Maade som Nutidens Sport, hvad iøvrigt ogsaa gjaldt om andet Arbejde af lignende Art. Min Bedstefaders Broder, Morten Hansen, var især kendt som Herre over Leen. Han arbejdede af og til hos den førnævnte Jens Sørensen. Engang var der en Dreng paa Gaarden, der skulde lære at bruge en Le, og en Formiddag var da Morten hans Læremester. Ved Middagen

spurgte Mette Lene Drengen: »No, Wolle, hudden gor et dej saa mæ æ Høsten?« Hvortil Jens Sørensen tog Ordet og sagde skæmtende: »A trowr da, a ka høst lisaa møj aaljen, som di ka begge tow indno.« Men da de om Eftermiddagen kom ind til Mellemmad, saa siger Jens Sørensen: »No vil a et mier i Daw; Mo'ten han er saa hor ve mæ«. »No«, sagde Morten tørt, »a twild' nok om, te do ku fo nok o gyer mæ den jen a wos«.

I Mortens unge Dage søgte Folk fra de magre Geestegne i Høsletten Arbejde i Marskegnene, og saadanne Folk kom da gerne paa de samme Gaarde Aar efter Aar. Gamle Farbroder arbejdede ogsaa paa den Maade et Sted i Marsken. Paa en Nabogaard var der en Forkarl, der hed Niels. Han var »en lille Kuens krumpen«, men for Resten »en skajl Asen te en Hjølle«, fortalte gamle Farbror. »Dje Fenn' den lo' lig ved e Si' o wos, o vi kom jo deud o jen Ti'. A gek o for ve wos o Niels jo ve demander. A plejet aller o tej saa hor Haand o et i e føst, o da vi saa skuld te o ha Meldmad, wo diander bløwen en Skar o for. E Skaa'r wor jo lig laang'. Da vi haaj set lidt, kaam der Bøj, om a et vild øwer o smaag dje Brændmen. A vest jo nok, hwa a skuld derøwer atter, men a gek jo ilywal øwer o fæk æ Dram. Men da a saa kom tebaag' te mi Folk, og vi fæk begyndt, saa bry a mæ et om dem, andten de fulle heller ej, men a lod en skær' saa nowed nær de en kund. O a kund hør', te Niels han gjor' lisaadan øwer ve dem ander. Men den Gaang a kom te e Æend mæ mi Skar o rættet mi Røk o sow mæ om, da wor Niels wol saa møj som en Strygblok fraa e Æend. Han rest sej ow lisom for o stryg e Hjølle, men saa støwt han bawlænds om, o e Blo støj ud a Nejs o Mund o ham. Han kom et te o slo mier den Sommer. —

E Oer atter wor a ,der igjen o den saam' Goer. Saa wor et en Sonda Formeje, vi wor samlet aa e By for o slo for en Enkekuen. Niels wor ow mej. Saa bløw der Snak om, hvem der skuld go o for. »A vil et go forrest«, saa Niels saa, »o a er ekejer et for, te do skal, Mo'ten«.

— Fader var af Middelhøjde, snarere under end over, kraftig bygget; han var glatraget med Undtagelse af en lille Dusk længst tilbage under Hagen »for o skoen' e Halsklud«. Hans Næse var krum og kraftig; han »wor et bløwen snøt, da de djeld Snydskawt' ud«, sagde Bedstemoder en Gang. Og han havde blaa livlige Øjne. Han gik altid med lidt krumme Knæ og meget smaa, men hurtige, næsten trippende Skridt, og hans Gang slog meget hyppigt over i Trav. Han var ret hidsig. Det stærkeste Udslag deraf, jeg mindes, var engang jeg som 5—6-aarig vilde hjælpe ham at spænde fra, da snappede den ene Hest min Haand, gav et Kast med Hovedet og smed mig op i Vejret. Da gennempryglede Fader Hesten saaledes med en Kobbellænke, at det undrer mig, at han ikke slog den rent fordærvet. Ellers var han god ved Dyrene. Man kunde tit om Vinteren se ham staa i Stalddøren, naar Jorden var dækket med Sne, og glæde sig over at se Spurveholde Gilde i Ukrudtsfrø, han havde strøet paa en Plads, han havde fejret fri for Sne, og det uden Hensyn til, at han om Sommeren ønskede alt ondt over de samme Spurve, fordi de ødelagde saa meget Korn. Han var i Almindelighed munter og livlig, især i Selskab. Til daglig kunde han til Tider være ordknap. Han holdt meget af at diskutere, og især med Laust Hagen førte han ret hidsige Ordkampe, gerne om i og for sig ligegyldige Ting.

Fader var en livlig og udmærket Fortæller, baade af Folkeeventyr, f. Eks. om »Stærk' Hans« og om

»Hans, der wor ingenting røj for«, og af Fortællinger, han havde læst, ligesom af egne Oplevelser. Især i den første Tid, jeg mindes, vidste vi ikke noget bedre de lange Vinteraftener, naar vi var færdige med Dagens Syssel og havde »faat wor Naader«, end naar vi kunde faa ham til at fortælle for os, mens han sad med sit Haandarbejde, der tit bestod i at snitte Skeer, som han helst lavede af »Bennet« (Benved). Disse Skeer staar endnu for mig, som det kønneste, jeg har set af den Slags, baade hvad Formen angaar, som ogsaa m. H. t. de Udskæringer i Almestil, hvormed han prydede Skaftet.

Om min Moder, der døde, da jeg var 9 Aar, har jeg ingen Erindringer, der egner sig til at fortælle.

Men Faders anden Hustru, Ane, var os Børn i alle Maader i hendes Sted. Hun var ogsaa en Kone, der kunde, hvad hun skulde, og det baade i Huset og paa Marken. Hun hævdede saaledes, at en Optager-ske, der ikke kunde binde et Neg, hver Gang Mejerren gjorde tre Hug, forstod ikke sine Ting. Engang hun og Fader høstede noget stærk Byg, vilde han »gaa fra hende«. Men hun lo blot indvendig og fulgte ham tæt i Hælene, og han var den, der først gik træt. Hun var meget gæstfri, men kunde ikke lide, at Gødbidderne fra Slagt og andet skulde gemmes til fremmede. Dem skulde Husets egne Folk i hvert Fald have deres Del af, for det var dem, der gjorde Arbejdet. Ogsaa hun var en livlig og selskabelig Natur, men plagedes i sine senere Aar desværre tit af mørke Tanker og troede sig forfulgt af Mennesker, der aldrig vilde hende noget ondt, saa da Døden naaede hende i en forholdsvis ung Alder 1902, kom den vist nærmest som en Befrier.

Min Fædrenegaard bestod af 3 lave Længer, saa lave, at en velvoksen Mand ikke kunde staa oprejst

under Bjælkerne i Stuehuset, med 8 Fag Stald og Foderlo og 8 Fag Beboelse i den søndre Længe, medens den østre indeholdt Lo og Lade og den vestre foruden en Lo og et Korngulv til Boghvede indeholdt Huggehus og Aftægtslejlighed for Bedstemoder.

Gaardspladsen var brolagt, i det ene Hjørne var Brønden med Vippe og Karm. Indgangsdøren var nær den vestre Længe og førte ind til et lille »Framgul« med rødt Murstensgulv, hvorfra en Dør førte tilvenste ind til Køkkenet, der havde Gulv af runde Kampesten og en aaben Skorsten, hvor Gryderne hang over aaben Ild i en »Kjelske«, der igen hang paa »e Suedstaang«. En anden Dør med en lille Glasrude ved Siden, der gav det eneste Lys i »e Framgul«, førte fra denne ind til »e stuer Døns«. Gennem den nævnte Rude saa man gerne Gæsterne kikke ind i Stuen, inden de kom ind. »E stuer Døns«, der var det daglige Opholdsrum, havde i min første Barnedom stampet Lergulv og to Hylder ved Bjælken under Loftet, hvorpaa der om Vinteren stod Mælkefade. Der var for det meste kun Mælk til Husbehov om Vinteren, da man altid sørgede for, at Køerne kælvde om Foraaret. I Væggen til venstre var der en Dør ind til Køkkenet og en anden til »e lille Døns«, Sovekamret. Mellem de to Døre stod Bilæggerovnen, der fodredes fra Køkkenet, men for Trækkets Skyld havde den et Hul i den forreste Plade, hvorfra den ikke saa sjældent rakte en lang Flammetunge eller sendte en lille Røgsky ud. Til højre for Indgangsdøren i »e Døns« var en Alkoveseng, hvor Tjenestepigen eller Pigerne sov, paa den højre Væg var der et stort, vægfast Skab, ved Siden deraf en »Bornholmer«, og ved Siden af denne igen førte en Dør ind til »e Stow«. Iøvrigt stod der et langt Bord under Vinduerne tværs over hele Stuen med en Bænk bagved

og for Enderne, 3 eller 4 Halmstole, et Par gamle forøvrigt fine engelske Maghognistole med høj lige Ryg og voksdugsbetrukne Sæder, som Fader engang havde købt paa en Auktion, desuden »e lille Stuel«, en Barnestol, Moders Rok og en Kurv med Uld og »Tøjer«. I Væggen for Enden af Bordet over Faders Plads var indmuret »Faaers Skav«, hvori han gemte sine Værdisager. Paa Pillen mellem Vinduerne bag Bordet hang et Spejl, hvis væsentligste, om ikke eneste Bestemmelse var at tjene Fader, naar han »tow e Skek aw«. Billeder paa Væggene fandtes ikke, saa lidt som Gardiner, heller ikke Rullegardiner eller lignende for Vinduerne. Et Par Urtepotter var der derimod i hvert af Vinduerne.

Sovekamret var lige saa nøjsomt udstyret. Der var to Alkovesenge, et Bord, et Par Halmstole, Moders Kommode, der var Gaardens fineste Møbel, eftersom den var poleret, men iøvrigt kun af Fyrretræ, og en Vindovn; det var alt. Gulvet var først af røde Mursten, men blev ombyttet af Brædder, endnu mens jeg var Barn. I »e Stow« eller »e stuer Stow« var Møblementet endnu tarveligere, for her stod der kun 4 store Kister, hvori Moder forvarede Husets Gangklæder, Linned o. lign. Her var Lergulv, en Stol eller to og en Alkoveseng, hvor gerne Tjenestekarlen sov sammen med f. Eks. mig eller en anden efter Omstændighederne. Der var jo i de Tider ikke Tale om Enkeltsenge, uden rent undtagelsesvis, man sov altid to sammen, saa havde man lettere ved at holde Varmen.

Bedstemoders, eller som vi altid kaldte hende, Oldemors Aftægtslejlighed havde et Værelse med 2 Alkovesenge, et lille Spisekammer, Forstue og Køkken. I det sidste mundede Gaardens Bagerovn ud. Der var kun Lergulv og Bilægger, men der var alligevel ligesom noget paa en Gang festligere og roligere der-

over. Dette kom vel tildels fra hendes Person, men maaske tillige derfra, at her var lysere, idet Vinduerne vendte mod Vest ud mod den aabne Mark, medens Træerne fra Haven skyggede for Vinduerne i »e stuer« og »e lille Døns«. Men her var ogsaa Billeder paa Væggen. Et stort Lithografi, Illustration til Valdemar den Store og hans Mænd hang over »e Drejkist« med enkelte Par Kopper og en lille grøntmalet fint udskaaret Kasse. Et Par andre Lithografier hang paa Panelet ind til de to Alkovesenge med et Schwarzwalderrur imellem. Oldemoder havde somme Tider som Husdyr en Høne, der søgte sin Føde om Dagen sammen med Gaardens øvrige Høns, men om Natten sad paa en Pind inde i hendes Stue og maatte aflevere sit Æg, naar den havde noget, i Hovedenden af den ene Alkoveseng, før den blev sluppet ud om Morgen. Den beværtedes med »Ringene« af hendes Brød, som skares i Terninger. At den sommetider tabte andet end Æg hos hende er en Selvfølge, men sligt blev øjeblikkelig fjernet; der altid ligefrem skinede af Properhed hos Oldemoder.

Sønden for Gaarden, men umiddelbart op til denne, laa »e Kalgor«. Den var kun lille, havde akkurat Husets Længde og var vel lidt mere end halv saa bred. Den var delt i 3 Dele, af hvilke den ene tilhørte Oldemoder, som dyrkede den med Kartofler. I Resten var der saa meget, at jeg nu ikke fatter, det kunde faa Plads der. Al Husets Forbrug af Urter, Gulerødder, Persille, Løg o. s. v. dyrkedes der, desuden var der en Række Stikkelsbærbuske og 6 à 7 Æbletræer, men hverken de eller Bærbuskene bar noget videre. Og saa var der en Mængde Bistader, en Sommer ikke færre end 44. Dem havde vi »te halt« med Moster Martha, der fik Halvdelen af Honningen mod at betale Kuberne, tror jeg. At Fader fandt sig i at have

Bier var egentlig uforstaaeligt; thi han var overmaade bange for dem, da han blev meget syg, hvis han blev stukket. En Gang det skete, blev han saa daarlig, at han modsatte sig, at Lægen blev hentet, fordi han troede, han vilde dø, inden Lægen kunde komme. Det gjorde han jo ikke, men om det skyldes den Medicin, Moder gav ham, forekommer mig noget tvivlsomt. Jeg ved heller ikke, om han troede det, men han fortalte længe efter, at hun havde sagt til ham: »A ku jo nok gi dig nowed, der kund hjælp, men do vil wol sawt et haa'et«, hvortil han havde svaret, at han skulde nok tage, hvad hun saa kom med, og hun gav ham da en Snaps Urin. Især i Sværmetiden gav Bierne Moder meget Arbejde. Naar Efteraaret kom, undersøgtes det, hvilke Familier der var »vinterfærdige«. De fik ombyttet den Græstørv, der dækkede Kuben om Sommeren, med en Halmhat, de andre »toges op«, idet Bierne dræbtes, i Begyndelsen med Tørverøg, ved at Kuben om Aftenen sattes over et Hul i Jorden med rygende Tørveild. Senere lærte man at anvende brændende Svovl. For at der skulde være Haab om, at Sværmene kunde blive vinterfærdige, skulde de, efter hvad Oldemor sagde, have sværmet senest Laust's Dag, den 10. August. —

Den tredje Parcel af det gamle Nr. 3 (nuværende Matr. Nr. 11), Stedet næst østen for mine Forældres Gaard, ejedes af et Par Folk, Laust og Mett' Kathrin', der var til megen Morskab for Byens Folk derved, at de hyppigt drøftede deres indbyrdes Mellemværende meget højrøstet uden Hensyn til, om nogen kunde høre dem, saa det var ikke sjældent, vi havde Lejlighed til at fastslaa, »te no skjændes Laust o Mett' Kathrin' igjen«. Ægteskabet var længe barnløst, men tilsidst fik de en Datter, der kom til at hedde Marie. Mett' Kathrin' var født paa Stedet, hvor hendes gamle

Moder, Lenn' Mari', fik Aftægt. Lenn' Mari' mindes jeg kun som en meget gammel Kone, der næsten altid laa i Sengen og jamrede smaat. Hun var forøvrigt en fjern Slægtning af min Moder. Laust's fulde Navn var Laust Jørgen Andersen, men han kaldtes aldrig andet end Laust Tevits efter Svigerfaderen. Laust var født i Gasse, hvor hans Forældre havde haft en større Gaard, som de solgte i Statsbankerottens Tid og fik betalt med Sedler, der var eller blev værdiløse, efter hvad Laust fortalte. Han var en godmodig Slider med et godt Humør og ikke uden Vid, hvilket vi først fik Øje for, da hans Kone døde. Saa længe hun levede, var han i høj Grad under Tøflen og magtede kun at hævde sig ved at smaadrille og smaaærgre hende. Hun styrede, men ikke altid efter almindelig anerkendte Grundsætninger. Hun var »hellig« og forsøgte undertiden at opfylde Skriftens Bud om at elske Næsten som sig selv paa en Maade, der ikke stemmede med hendes eget velforstaaede Tarv. Laust lod hende raade, naar ikke andre hidsede ham op. Det gjorde imidlertid Fader en Gang. Hun vilde af sit gode Hjerte gaa i Kaution for »e Hjuler«; men Fader var overbevidst om, at hun vilde komme til at betale Laanet, hvad de daarlig kunde taale. Da Fader ikke kunde faa hende fra sit Forsæt, søgte han at faa Laust til at gøre Opstand. Rigtignok sagde Laust først: »Ja, ku hun tav' en tre Hunner Daler, da vild æ pinde le!« Fader fik ham dog til at indse, at Tabet ogsaa vilde blive hans, og han nægtede saa at skrive under. Mett' Kathrin' blev ikke uvidende om Laust's uventede Obsternasighed, og hun lod Fader høre meget ilde for, at han saaledes »satte Splid mellem Ægtefolk«. Dog gav det ingen Afbrydelse i det gensidige gode Naboforhold. Hun vidste nok, at Fader handlede i

deres Interesse, og han var ikke blind for hendes gode Egenskaber og gode Hjertelag.

Hun var en dygtig Kone og Arbejderske, skønt hun var meget daarlig gaaende. Hun haltede mere end jeg synes, jeg har set noget andet Menneske gøre. Om Sommeren sled hun trolig sammen med Laust i Marken. Om Vinteren sad hun Dagen igennem i Væ-verstolen, hvad forøvrigt mange andre Kvinder gjorde i de Tider. Laust kørte med Stude, »Skimmel« og »Sworten«, og naar han pløjede, kunde man høre hans Tilraab over hele Byen. Trods al Flid sad de stadig smaat i det. Hun døde ca. 1875, men fik inden sin Død Stedet overdraget til sin Søster Hanne paa saa gunstige Vilkaar for Laust og Datteren, at mange syntes, hun endda ikke havde stilet deres Sager saa daarligt, som man kunde vente efter hendes for andre sommetider uforstaaelige Dispositioner.

Mett' Kathrin' havde en Søster An' Kjestin', som boede paa Stedet Matr. Nr. 13, Langbjerghus. Hun havde været Sykone, var gift med Jens P. Møller, Sønderjyde af Fødsel og Tækkemand. De svarede Aftægt til Stedets tidligere Ejer, Per Hansen, og den var nok trykkende; for engang sagde Tækkemanden til min Broder, at hvis han vandt i Lotteriet, »vilde han købe sig et Sted uden Aftægt«. Per Hansen, hvis Kone hed Avvild Mari', var i sin Tid en i vid Omkreds kendt »klog Mand«. Men som alle Profeter var han ikke agtet i sit Fædreland. Man lo saa smaat af ham og hans underlige Recepter, der var affattede paa et Sprog, han selv betegnede som »tysk Latin«. Han havde Lægebøger, vist endogsaa »Seberiaanus«. Der var endnu i den Tid noget vist hemmelighedsfuldt over »Bøger«.

Om Per Hansens »Klogskab« fortæltes der bl. a., at han altid vidste i Forvejen, naar der vilde komme

Folk og søge Raad, og hvad deres Ærinde var. At man troede det halvt, men ogsaa kun halvt, viste Laust Hagen ved en Gang at sætte ham paa Prøve. Laust havde en Aften sendt Bud efter Dyrlægen til en syg Hest. Mens han ventede paa ham, faldt det ham ind at prøve Per Hansen. Han gik til hans Vinduer, efter at denne var gaaet i Seng og bankede paa Ruden. »Hvem æ de?« spurgte Per indenfor. »Det ved I jo nok«, var Svaret. »Nej, hur skuld a vid de fraa? Hwa vil do?« blev Per ved. »Det ved I jo nok«, var det stadige Svar. Da Laust siden fortalte Historien, føjede han til: »Derfor ved a, te Pej'r han vidst et Beskejn om Folk før e Ti«. Selv om Byens Folk saaledes halvt troede paa ham og halvt gjorde Løjer med ham, søgte de dog hans Hjælp, maaske ud fra den Betragtning, at skade kunde det da ikke. Jeg mindes selv, at Moder bragte mig derop engang, jeg havde forstuvet Foden. Den har næppe fejlet noget væsentlig, for jeg mindes ikke, at der blev gjort andet ved den, end at han strøg paa den, og det gjorde ondt; men rask blev den da. Troede Folk saaledes ikke rigtig paa Pejrs Klogskab, gjorde han det selv. Fader spurgte engang, om han ikke maatte arve hans Bøger, men Pej'r svarede: »Det kan et nytt nowed, nær do et kan arre mi Hue«. At han virkelig havde »Hue« synes følgende Historie at vidne om. En Dag kom en Mand, vistnok fra Astofte og bad om Raad for sine Køer, der ikke vilde trives; han mente nok, de var forgjort. Pej'r sagde, Forgørelsen kom ind gennem en Laage i Stalden. Naar den blev muret til, og Køerne fik dygtig kogt Rug, saa skulde de nok komme sig. Og det gjorde de virkelig!

De gamle Numre 4 og 5 var smeltet sammen til en Gaard, der endnu i 1920 laa omtrent, hvor en af de gamle laa. Den ejedes i min Barndom af Herman

Madsens Sønnedatters Datter, min Moster Abelone, og hendes anden Mand Niels Nielsen. Formodentlig er Sammensmeltningen bragt i Stand af Herman Madsens Søn, Mads Hermansen. Hans Kone, gammel Ab'lon, blev nemlig blind, og Folk sagde, at det var hun bleven af at tælle alle de mange »Spesiger«, de tjente ved at smugle Stude over Kongeaaen. — Niels Nielsen var født i Gredsted og havde en Del af sin Ungdom »gawn mæ æ Kræmerpues«. Det, som havde været hans egentlige Oplevelse, var Krigen i 48–50, hvor han havde været med baade ved Isted og Frederits, og han mindedes sin Deltagelse baade med Glæde og Stolthed. Jeg husker engang, han sammen med sine to Drenges Niels Peter (senere Ejer af Puggaard) og Mads (senere Præst i Kvong — Lyne og Skrydstrup, nu boende i Aabenraa) kom ind i vor Gaard, Drengene klagede over Tørst, og deres Fader henviste dem til at drikke af Vandtruget, hvad de ikke vilde, men saa erklærede Niels Nielsen: »Saa er I ekejer et tøste. A haar draakken aa e Wand, der støj i e Kutrapper (Køernes Fodspor) o e Vej i Krigen Ti'« Dette var ikke et Udslag af Haardhed eller sligt, men kun et Udtryk for egne Oplevelser. Han var nemlig altid god mod Børn og vilde gerne fornøje os, hvorfor vi ogsaa godt kunde lide ham. Moster Abelone overlevede ham i mange Aar og fik Af-tægt paa Gaarden. Hun var en livlig Kone, der nok kunde forme sine Ord til en Snært. Hun besad en glimrende Hukommelse, fortalte godt og gærne og vidste nøje Rede paa alle Slægtsskabsforhold paa Egnen.

Gaarden, som desværre brændte ved Lynnedslag 1920, var bygget af Abelones første Mand Anders Clausen. Det var en »indlot« Gaard bestaaende af 4 Længer med »e Gaardlej«, Indkørselen, i det nord-

østlige Hjørne. Her var dog hverken noget Led eller nogen Port. Husene var ikke bygget sammen. — »E Sals« var i den nordre Længe, og dette bidrog i høj Grad til at give Gaarden dens ejendommelige Præg; thi da Opholdsrummene jo skulde vende mod Syd, kom de til at faa Vinduerne ud mod Gaardspladsen, hvortil ogsaa Indgangsdøren vendte. Køkken-, Bryggers og øvrige Udenomsvinduer vendte saa mod Nord ud imod »e Kalgor«, der skjulte hele den nordlige Side af Gaarden. Paa den Maade kunde kun Staldvinduer og smaa Glughuller ses paa Afstand, saa Gaarden fik et eget fæstningsagtigt Præg. Dens Liv, heligt eller søgnt, Arbejde eller Fest havde sit Centrum paa Gaardspladsen. Her malkedes Køerne Sommeraftener, her spændtes der for og fra. Her samledes Gæsterne i samtalende Klynger ved festlige Lejligheder, her præsenteredes Heste og Kreaturer, naar der skulde handles, her legede Børnene, og herfra kørtes de døde bort for sidste Gang.

At Møddingen ogsaa havde sin Plads her og dækkede en stor Del af Gaardspladsen, generede ikke denne Livets Udfoldelse, forøgede det tværtimod med alt det Arbejde, som knyttede sig til Møddingen, og det var en ikke væsentlig Del af Bondens Virke. Da »Puesmog« var et ukendt Begreb, var det i ikke saa lidt højere Grad end nu den, »der saatt e Kaag o e Buer«. Efter Nutidens Begreber var dens Beliggenhed højst uhygiejnisk, men utvivlsomt i sin Tid valgt af praktiske Grunde, her i den lukkede Gaard var den bedre beskyttet mod Vejrets Indflydelse end noget andet Steds. Her under den daglige Iagttagelse fra Vinduerne blev den holdt i Orden saa godt som muligt. Da Møddingerne senere anlagdes uden for, var det nok et Fremskridt, men der gik ogsaa noget tabt derved, og det baade rent praktisk taget, og saa un-

derligt det end vil lyde i manges Øren, ogsaa set fra Skønhedssiden, idet noget af det sluttede og samlede, der var over hin Tids Bondehjem, derved gik tabt.

Nummer 6, det senere Nr. 3, var tidligt flyttet derop, hvor Bygningerne endnu ligger. Hovedparcellen 3 a ejedes af Anders Pedersen, der var født i Gredsted og havde som saa mange af hans jævnaldrende »gawn mæ e Kræmerpues« i sine unge Dage. Han havde mest gaaet i Vendsyssel. I en saadan Forretning var der ofte Brug for al den Snarraadighed, man kunde udfolde, naar Toldgrænsen skulde passeres, da Varerne smugledes over, og senere naar Snushanerne var komne en paa Sporet. Af og til blev det nemlig Tilfældet, selv om Datidens Kontrolapparat var mangelfuldt, bl. a. kunde man jo blive »spidset ud« (angivet). Anders mistede een Gang alt hvad han ejede, ved at Toldvæsenet fangede ham; men »gamle Quedens« i Ribe hjalp ham paa Fode igen ved at give ham ubegrænset Kredit, hvilket Anders bevarede i taknemlig Erindring hele sit Liv. Der kunde ogsaa lure andre Farer paa en saadan omvankende Handelsmand. Anders mødte en Gang paa en øde Vej en »Behskræmer«, der forlangte at faa Posen. »Men saa smed a en ni'er o e Vej imeld wos o saa te ham: »Dær ligger 'en no, o dæsom do trower, te do er nærer te en end mæ, saa ka do jo tej en«. Men saa lod han en da legg o gek hans Vej«.

Han var paa sin Vis en Børneven, men drillede os altid, og hans Tale og Spøg kunde være noget grovkornet og haardhændet, men vi kunde alligevel ikke blive fra ham. Mig drillede han en Tidlang paa følgende Maade; naar han traf mig, spurgte han: »No, ve do saa ha mi Dætter?« »Ja«, sagde jeg, for hun og jeg legede meget sammen. Men saa sagde Anders: »Ja, men do ska ha hind Røw mej«. Det bragte mig

altid til at protestere paa det kraftigste, indtil Oldemor lærte mig, at jeg til det sidste skulde svare: »Ja, det forstor sej, den ka hun et undvær'«.

Den, der mest prægede Hjemmet, var hans Kone, Else Christensen. Hun var født i Vong, hvor hendes Fader, Chr. Thomsen, var Sognefoged. Han havde været en Foregangsmand paa Plantningsomraadet og havde faaet Landhusholdningsselskabets Sølvbæger. Ved Anders Pedersens Gaard havde de da ogsaa straks anlagt en Have, den eneste i Plovstrup, der fortjente dette Navn. Den var for os Børn noget af et Paradis med de, som os syntes, uudtømmelige Mængder, især af Bærfrugt. Naar jeg nu gaar rundt i den, har jeg næsten lidt ondt ved at forstaa, at den var saa stor den Gang. Den blev et Eksempel til Efterfølgelse for mange. I denne Have og i Hjemmet inden Døre herskede Else med stor og uindskrænket Myndighed. Hun havde ogsaa Sans for Læsning og en ikke ringe Samling Bøger. Hun havde levet med i det politiske Liv fra sin Ungdom og kunde endnu synge Stændervisen. Hun var i det hele taget en ualmindelig vel oplyst Kvinde med en gammeldags, nok noget rationalistisk farvet Kristentro. Trods sin i mange Henseender ualmindelige Udvikling var Else alligevel ikke saa lidt overtroisk. Som hendes jævnaldrende havde hun en urokkelig Tro paa »Wasler« (Forvarsler). Hun havde mange Gange set baade »Ligskarer« og »Brudeskarer«. Jeg har hørt flere Folk sige, at det var grimmere at møde en »Brujskaar« end en »Ligskaar«. I den sidste var Deltagerne nemlig altid alvorlige, medens de i den første tit var leende, hvilket gav det hele en forøget Uhygge.

I dette Hjem var det den største Fornøjelse for Byens Børn at komme. Der var altid megen Ungdom, idet alle Børnene for det meste var hjemme, og des-

uden var der en Karl og sommetider en Pige, der begge som overalt derhjemme i hine Tider blev behandlet aldeles som Husets egne Børn. Det var mest om Vinteraftenerne og om Søndagen, vi samledes der og morede os med al Slags Leg, Sang, Kortspil, Passiaren og Fortællen. Især havde Sangen et Hjemsted der, alle Børnene havde smukke Sangstemmer, og den næst yngste, Grete, spillede Harmonika med stor Færdighed. Af de Sange, som mest blev sunget, mindes jeg især to: »Gudmand Thorsen Storebingen, han var gæv i et og alt« og »Nær Kysten af Fyn, der hvor Buske og Blomster i Klynge«. Det kan gerne være, at den Sang, der præsteredes, ikke vilde have tiltalt en kræsen Smag, hverken ved sit Indhold eller sin Form, men jeg har ikke siden haft mere Glæde af den fineste Sang, jeg har kunnet faa at høre, end jeg havde af den enfoldige Sang derhjemme.

Den Del af det gamle Nr. 6, der senere fik Matr. Nr. 3, laa og ligger øst for Hovedparcellen og ejedes af Steffen Jensen og hans Hustru Sine. Steffen havde »gawen lidt mæ æ Kræmerpues«, især i Bjerger Herred. Hans Ungdoms Glanstid havde været, da han tjente paa Apoteket i Ribe. Han var en dygtig Arbejder. Endnu da han var 77 Aar, traf jeg ham i Elkær Mose, hvor han strøg Klyne. »Men«, sagde han, »a springer jo et øwer e Kalgordig', nær a kommer hjem om Awtener«.

Matr. Nr. 5, i 1784 Nr. 7, ejedes i Halvtredserne af Jes Hansen og Christiane, der flyttede Gaarden fra dens gamle Plads i den søndre Ende af Toften til det Sted, hvor den nu ligger. I min Barndom havde Sønnen Hans Jessen Gaarden. Han var to Gange gift. Han var lidt langsom i Talen og havde en ejendommelig, metallisk Stemmeklang, som forøvrigt ogsaa alle hans Søkende havde. Han var lidt sen i Vendingen og

uhyre nænsom over sine Heste. Et Par Aar opholdt Broderen, Jørgen Jessen sig hos dem. Han havde været min første Lærer, men var nu syg. I den Tid kom jeg næsten hveranden Vinteraften i dette Hjem, og trods sin Svaghed var Jørgen til stor Glæde for mig. Vi talte sammen, han lærte mig lidt Engelsk og Tysk, at skære ud i Træ, spille Skak o. l. Vi opholdt os i Dagligstuen mellem Husets andre Folk. Somme tider maa vi have været en Del til Besvær, men det mærkede jeg aldrig. Han blev senere Lærer i Svostrup.

Gaard Nr.8, det nuværende Matr.Nr.7, laa oprindeligt lige syd for det forrige, men blev allerede tidligt flyttet hen, hvor det laa i min tidligste Barndom, lidt sydvest for dens nuværende Plads. Den ejedes af Peder N. Aschow, almindeligt kaldet Per Degn eller Per Snedker. Han havde været Bygningshaandværker, var født i Vilslev og havde ligget som Soldat i København i 8 Aar, hvorfra han havde bevaret et temmelig stærkt københavnsk Sprog. Han sagde saaledes »je« til sig selv, og en Yndlingsed hos ham, og han bandede meget som vel for Resten de fleste af den Tids Mænd, var »den unde lyne mej«.

Under sit Københavnsophold var han en Dag kommet ind paa en Tømmerplads og havde faaet fat i en Bredøkse. Tømmersvendene raabte, at det kostede Brændevin. »Ja, men hvis je' nu ka' brug' en?« svarede Pejre. Ja, det var en anden Sag, men det maatte han vise. Der blev da slaaet en Kridtstreg med en Snor paa en Bjælke, og Pejre blev opfordret til at hugge Stregen bort. »Hvorfor skal den ikke kløves?«, spurgte han. Ja, kunde han det, saa værsgod. Saa satte Pejre sig overskrævs paa Bjælken og kløvede Kridtstregen paa langs og slap saaledes for at give Brændevin.

Pejre var en lille Mand med et koparret Ansigt med

en blaarød Næse og dito Kinder, der sommetider bragte Folk, der ikke kendte ham, til at tro, at han drak, hvad ingenlunde var Tilfældet. Hans Kone hed Else Margrethe og var Kusine til min Fader. Gaarden brændte for dem, og Pejrer flyttede da op paa den nuværende Plads.

Omkring 1870 fandtes der endnu følgende Smaasteder: I Byens nordøstlige Hjørne ejedes Matr. Nr. 15 af Rasmus, kaldet Bjerreherred, der dog var født i Sønderjylland. Han endte sine Dage paa Fattiggaarden. Sydvest herfor boede Peder Rammer med sin Kone Herle i et lille Hus, hvor de kun havde en Ko. Vest for dem igen flyttede min Faders yngste Søster Gunder Kathrine ind efter at være blevet gift med Henrik Sørensen. Det var et Par fornøjelige Folk med udmærket Humør. Henrik fik Skyld for at være noget mere tørstig end godt var, og helt uden Grund var det vel ikke, men desuagtet arbejdede de sig langsomt fremad. Øst for Steffens ligger Nr. 14. Her boede Jørgen Clausen og Kjesten Jørrens samt Enken efter den tidligere Ejer, Ellen Lasses. Hun sagde, naar hun fik en Dram: »Uha, de rywer o slidder, gi mæ jente.« I Byens sydlige Del laa Numrene 9, 10 og 12. De kaldes »æ Smaahus«, dog ikke naar Ejerne hørte det. Nr. 9 købtes af Mathias Hansen, der var gift med en Kusine til min Moder, han havde gaaet med Kramposen i Holsten og Sydslesvig. Paa Nr. 10 boede Chr. Schmidt og Ane. De svarede Aftægt til Ellen Mari, den tidligere Ejers fjerde Kone. Hendes Mand havde egentlig været gift halvfemte Gang, sagde Fader, idet han engang havde været saa nær ved det, at Bryllupsgæsterne var begyndt at komme. — I det vestligste Hus boede Niels Hansen og Maren. Han haltede stærkt, men gik alligevel altid ved Siden af Vognen, naar der var Læs, for at skaane Hesten.
